

II OLHAVA HIIDENKANGAS

Muinaisjäännösalueen kaivaus

Eero Jarva ja Jari Okkonen 1988

Erihistoriain tiete 129/15.6.1989

Eero Jarva ja Jari Okkonen

Iin Oihavan Hiidenkangas. Tutkimuskertomus kesällä 1988
suoritetuista arkeologisista kaivauksista (OH-88)

OULUN YLIOPISTO

Historian laitos

30.3.1989

Sisällysluettelo

	Sivu
Johdanto	3
Kaivausalueet	4
Johtopäätöksiä	9
Arkistotiedot	10
Löytöluettelo	11
Liitteet	
- peruskarttakopio	
- kartat 1-12	
- valokuvat 1-13	
- piirrokset löydoista 1 ja 2.	

JOHDANTO

Hiidenkankaan luoteisharjanteen muinaisjäännösalue 15 sijaitsee Olhavan Maunulasta n. yhden kilometrin kaakkoon. Väli-Olhava - Leuanjoki - maantieltä on kohteeseen matkaa n. 0.5 km. Hiidenkankaan toisella harjanteella, n. 450 m:n päässä kaakkoon tutkimuskohteesta on muinaisjäännöksiksi luokiteltuja kivimuodostelmia (kohde 16; ks. P. Purhosen tarkastusraportti, 1982). Maaperältään harjanteet ovat kivistä moreenimuodostumaa. Tutkimuskohde sijaitsee Hiidenkankaan luoteisosan kaakkoispäässä (ks. peruskarttaote). Pohjoiseen ja koilliseen viettävä rinne on jyrkkä, ja siinä on havaittavissa geologiseen rantavaiheeseen liittyvä kivirakka. Kankaalla kasvanut komea männikkö hakattiin pois - muutamia siemenpuita lukuunottamatta - 1970-luvulla. Aluskasvillisuutta hallitsee puolukka, mutta ilmeisesti hakkuun vuoksi paikalla kasvaa myös maitohorsmaa ja nurmirölliä.

Kohteessa oli havaittavissa ennen kaivaustutkimuksia kolme toisistaan poikkeavaa kivirakennelmaa, jotka on dokumentoitu kartoituksen kera kesällä 1987 J. Okkosen meneillään olevan topografisen tutkimustyön yhteydessä: soikeahko røykkiö 1, vallimainen røykkiö 2 ja miltei turpeenalainen kivilatomus A (ks. kartta 1). Sekä røykkiöt että kivilatomus sijaitsevat kankaan laen reunassa, kohdassa missä rinne alkaa. Kankaan korkein kohta on tasainen kivetön alue kivilatomus A:sta n. 10 m lounaaseen.

Kaivaustutkimuksen tarkoituksena oli erityisesti saada tietoa Pohjois-Pohjanmaan rannikon korkeilla, rautakautta edeltävillä muinaisrantatasoilla sijaitsevien røykkiöiden luonteesta. Aiemmat røykkiötutkimukset Perämeren rannikolla ovat koskeneet rautakautisilla muinaisrantatasoilla olevia kohteita.

Kaivaustutkimukset alkoivat 22.08. ja päättyivät 09.09.88. Kaivaus oli historian laitoksen opetuskaivaus ja sen rahoituksesta vastasi Oulun yliopisto. Vastuullisena johtajana toimi FL Eero Jarva ja tutkimusapulaisena Huk Jari Okkonen. Kaivaustyöntekijöinä oli kaikkiaan 9 historian laitoksen opiskelijaa 1-3 viikkoa kestäneissä jaksoissa.

Vuoden 1988 kenttätöissä tutkittiin kokonaan røykkiö 1 ja aloitettiin røykkiö 2:n ja kivilatomus A:n tutkiminen. Kivirakennelmien väliselle alueelle tehtiin koeruutu (koe 1) ja koeoja (koe 2). Tutkittu pinta-ala oli yhteensä 140 m².

Työt aloitettiin vetämällä 220 m pitkä runkolinja pyykiltä 13 tilojen 20²⁰ ja 135 välistä rajaa pitkin. Tältä linjalta 140 m päässä pyykistä 13 rakennettiin koordinaatiston päalinja kohti neulapohjoista. Päalinjan ja

koordinaatiston mukaan maarattiin koeruudun (koe 1), koeojan (koe 2) ja kivilatomus A:n tutkimusalueiden rajat. Röykkiöiden 1 ja 2 tutkimusalueiden rajat asetettiin rakennelmien itsensä mukaan. Maaperän kivisyyden vuoksi käytettiin kaivausalueiden rajojen merkittämiseen puupaalujen ohella rautatikkuja, valkoista narua ja kuminauhaa. Korkeuskiintopisteinä käytettiin suurta maakiveä kohteen keskiosassa. Sen absoluuttinen korkeus - 43,86 m y.m.p. - mitattiin maantien varrella olevasta pisteestä $x = 7264\ 12$; $y = 3433\ 85$; $z = 36,89$. Osa löydöistä talletettiin ruudun ja kerroksen tarkkuudella, osalle otettiin tarkat koordinaatit ja korkeus. Kaikki maa seulottiin.

Tutkimusten yhteydessä käytettiin myös metallinilmaisinta, jolla käytiin läpi kaikki kaivausalueet löytämättä mitään. Maaston laajemmassa harvoinnissa löydettiin seuraavat esineet: korsettiliivin terästuki, sytytystulpan johdon kiinnitysmutteri ja valurauta-astian palanen.

Tutkimusten aikana haastateltiin paikallisia ihmisiä, jolloin kävi ilmi, että vanhempien ihmisten keskuudessa tunnettiin hyvin paikkaan liittyvä traditio hiidestä ja hiiden luolasta. Myös A. H. Snellman mainitsi kihlakuntatertomuksessaan v. 1887 Hiidenkankaalla olleen jonkun maan sisään vievän reiän. Hiiden synonyyminä kansan suussa esiintyy joskus 'jättiläinen'. Kyseinen luola näytti liittyvän nimenomaan röykkiöön 1. Toisaalta saatiin kuulla, että alueen kiviröykkiöitä on kaiveltu ainakin kahdessa eri vaiheessa. Maanomistaja Erkki Tolonen (kuusissakymmenissä) oli kuullut tarinan miehestä, joka oli hiki hatussa purkanut röykkiötä (1) ja hänen nukahdettuaan väsyneenä, oli "unijussi" sanonut: "jos olisit kaivanut vähän syvempää, olisit nähnyt ihmeitä". Laina Erkkilän (yli 60 v.) mukaan hänen lapsuutensa aikaan tiedettiin vielä kaivajan nimikin. Lisäksi Laina Erkkilä oli ollut tyttösenä tätinsä, Olga Muhojoen kanssa kuokan avulla kaivamassa Hiidenkankaalla kiviröykkiöitä, kuvauksesta päätellen pitkää röykkiötä (2). Hän sijoitti tapahtuman jonnekin v. 1960-1961 tienoille, mutta se lienee hänen iästään päätellen aiempi. Samoin voidaan pitää mahdollisena, että tämä tai joku muu "tutkimus" on koskettanut jopa kaikkia alueen kiviröykkiöitä.

KAIVAUSALUEET

Röykkiö 1 (kartat 2,3,4,5 ja 6)

Röykkiö 1 oli muodoltaan pohjois-eteläsuuntainen, n. 7 m pitkä ja 5 m leveä soikeahko kivirakennelma. Sen keskellä oli laaja n. 3,20 m pitkä ja 1,40-2 m leveä kaivettu alue, ilmeisestikin em. paikallisten kaivajien jäljiltä. Lisäksi kaakkoissektorissa oli selvä moderni nuotionpaikka. Kohdassa kivet olivat jakälättömiä tai jakälällisiä, mutta ylösalaisin osittain sammal-kerroksen päällä. Korkeutta röykkiöllä oli enimmillaan n. 65 cm. Rakennelman kivimassa oli kooltaan melko heterogeenistä paitsi, että varsinkin länsipuoliskolla erottui pinnasta alkaen suurehkoja kiviä (\varnothing 50-70

cm). Resentin kuopan lisäksi röykkiön keskusta muodostui laajahkosta kraaterimaisesta painanteesta, joka rajautui liki suorakaiteenmuotoiseen yläkehään. Selvänä enemmistönä rakenteessa näyttivät olevan paankokoiset kivet (n. 20-35 cm halkaisijaltaan).

Lounais- ja kaakkoissektorissa oli runsaasti nyrkinkokoista (n. 10 cm halkaisijaltaan) kiveä. Röykkiö oli pääsääntöisesti rajoiltansa selkeä.

Työt aloitettiin vetämällä röykkiön yläkehän suuntaisesti pitkittäinen ja poikittainen leikkauslinja, joiden leikkauskohta oli röykkiön keskellä. Linjojen perusteella määriteltiin kaivausalueen rajat, mitoiltaan 6x8 m. Leikkauslinjat jakoivat alueen neljään 3x4 m suureen sektoriin. Kaivausalueen pituusakselin suunta poikkesi 14° neulapohjoisesta itäänpäin.

Risujen poiston ja horsmien kitkennän jälkeen röykkiöstä piirrettiin tasokartta (ks. kartta 2) sekä leikkausten yläviiva. Paikoiltaan siirtyneet kivet poistettiin ja kaakkoissektorin nuotiokuopan kohta puhdistettiin hiilistä. Työt jatkuivat turpeen (A1-horisontin) poistamisella. Tämän jälkeen voitiin todeta röykkiön pituussuunnan kokonaisuudessaan olevan yläkehän suunnasta poiketen etelästä pohjoiseen. Sekä luoteis- että kaakkoissektoreissa voitiin nyt huomata tasaista reunakiveystä eli pengerta. Keskiosan resentti kuoppa ulottui pohjoisosassa kivennäismaahan asti. Kuopan eteläosassa kiveystä oli vielä jäljellä (ks. kartta 4). Keskiosassa aikoinaan olleesta kivimassasta osa oli suurella todennäköisyydellä luoteissektorissa röykkiön reunassa ja maatuneen puunrungon päällä röykkiön ulkopuolella (ks. kartta 3). Lounaissektorissa röykkiön reunan ja kannon välissä oli matala kuoppa, joka lienee syntynyt tuulenkaadon seurauksena; röykkiön reunakivet laskeutuivat osittain kuoppaan.

Röykkiön purkaminen pyrittiin suorittamaan kerroksittain siten, että pääsääntöisesti poistettiin kulloinkin päällimmäisinä näkyvillä olevat ja niiden välissä olevat kivet. Työ eteni sektori kerrallaan täydentäen leikkauspiirroksia purkamisen edetessä. Ensimmäisen kivikerroksen poistamisen jälkeen paljastui suhteellisen homogeeninen ja kompakti yleisrakenne. Toista kivikertaa poistettaessa tuli esiin erilaisia epäselviä ja epäsäännöllisiä kivi-rivejä ja -latomuksia, joista ei voida olla täysin varmoja olivatko ne tarkoituksellisia piirteitä vai eivät. Varsin selkeänä rakenteena voitaneen kuitenkin pitää pohjois- ja itäosissa havaittuja kivilatomuksia, joissa oli paikoin kolmeen, jopa neljään rinnakkaiseen riviin tiiviisti asetettuja päänkokoisia ja hieman pienempiä kiviä; koillissektorissa muodostelmassa oli selkeästi havaittava kulma. Röykkiön lansiruoliskolle oli erityisen luonteenomaista, että siinä erottui jo pinnasta alkaen kaksi jykevää kiveä, jotka olivat pohjois-eteläsuuntaisesti toisistaan kahden metrin etäisyydellä. Näiden kivien väli oli täynnä tiukkaan asetettuja pieniä kiviä ja niiden päällä joitakin päänkokoisia kiviä, joista yksi yläpuoleltaan tasainen kivi sijaitsi pienten kiven muodostamassa kolossa. Luoteis- ja kaakkoissektoreiden reunakiveys eli penger koostui ensisijaisesti päänkokoisista kivistä, joiden välissä oli pienempiä kiviä. Röykkiön lounaisreuna oli jyrkkä, samoin kuin pohjoisreuna, jossa voitiin todeta muutamien suurten kivien olevan vinosti nojallaan reunaa vasten lyhyt sivu maata vasten.

Kivien välissä, lähinnä maata vasten, oli kasvien juuriston sitomaa maatunutta kangashumusta. Syvälle röykkiöön oli kulkeutunut kapyjä,

maatuneita kasvien osia, puiden lehtia, neulasia ja joitakin pieniä palasia hiiltä. Satunnaisesti esiintyneen hiilen aiheuttanut tekijä saattaisi olla juurten palaminen metsäpalon yhteydessä.

Röykkiön pohjamaa oli kivistä, väriltään tummanruskea soraa. Paikoin siinä oli kerrostuneena savea ja hieman harmaata humusmaata, joka oli epäilemättä lähinnä juuriston synnyttämää, mutta ehkä osin röykkiön rakentamisen aikaista pintakerrosta. Normaalisti kangasmetsän maanokseen kuuluva harmaa uuttumiskerros (=huuhtoutunut A2-horisontti) puuttui röykkiön ala-puolisesta maasta; ulkopuolella sen sijaan maannos oli normaali.

Röykkiöstä ei tullut lainkaan esinelöytojä. Kaikki maa seulottiin 10 mm teräsverkon lävitse. Tutkimuksen päätteeksi röykkiö entisoitiin valokuvien ja graafisen dokumentaation avulla asettaen päällimmäisiksi sektoreittain alkuperäiset jakaloituneet kivet ja peittäen reunakivet sammal- ja turvematoilla.

Röykkiö 2 (kartta 9)

Röykkiö 2 on n. 18 m pitkä kivimuodostelma, jonka vallimainen rakenne on enimmillaan n. 7 m leveä. Siinä on havaittavissa useissa kohdissa eri syvyisiä kuoppia, joiden tekemisajankohta on pintakasvillisuudesta ja kivien tummumisasteesta päätellen vähintäänkin useampi vuosikymmen. Vaikuttaa hyvin mahdolliselta, että kuopat ovat syntyneet aikoinaan aarteenetsinnällisissä tutkimuksissa.

Röykkiön länsireuna on korkeammalla kuin sen itäpuoli, sillä maanpinta nuosee länteen mentaessa 12 m:n etäisyydellä olevaan harjun korkeimpaan kohtaan n. 65 cm. Röykkiön rakenne on pituussuunnassa epätasainen: eräin paikoin siinä on hahmotettavissa pyöreämuotoisia kekomaisia osia, kuten esimerkiksi pohjoispäässä, ja erityisen selvästi poikkeavana erottuu eteläpää, jossa röykkiö on varsin matala ja pinnaltaan heterogeeninen.

Röykkiön luonetta ja se rajautumista pyrittiin selvittämään poistamalla sen pohjoispäästä turvekerros 5 x 7 m laajuiselta alalta, jonka suunta asetettiin rakenteen poikittaisakselin mukaisesti, poiketen 112 astetta neulapohjoisesta. Tutkimusalueen eteläreuna asetettiin röykkiön ehjän pintakiveyksen kohdalta kulkevaksi siten, että pyöreälinjainen kekomainen osa tuli mukaan, samoin kuin itäreunan laajennuksen alku, jonka suhteen oli epäiltävissä, että se voisi olla peräisin varsinaisen röykkiön yhdestä kuopasta.

Turpeen poiston jälkeen voitiin havaita, että maaperä jatkuu kivisenä röykkiön länsipuolella. Sen sijaan itäpuolisella alueella kiviä oli vähemmän. Kivien koko rakennelmassa vaihtelee lohcareista nyrkinkokoisiin. Päänkokoisia kiviä on etenkin korkeammassa länsipuolella; itäpuolella enemmistönä ovat pienemmät kivet. Röykkiön pohjoispäässä on kuoppa, josta kiviä on nakeltu koillis- ja itäpuolelle. Paallepain näkyviä selkeitä rakenteita ei havaittu. Esinelöytojä alueelta ei tehty. Poistetut turpeet asetettiin takaisin tutkimuksen päätyttyä.

Kivilatomus A (koordinaatit: N-157-161 ; E-140-148. Kartat 7 ja 8. Löydöt 15-17.
Hiilinäytteet 1-3)

Kivilatomus A on tutkimuskohteen pienin kivirakennelma. Se poikkeaa selvästi rakenteeltaan muista muinaisjäännöksistä (ks. kartta 8). Kahdessa tai kolmessa tiiviissä rinnakkaisessa rivissä olevat kivet muodostavat suorakulmaisen toiselta sivulta 1,90 m ja toiselta 2,40 m pitkän kivilatomuksen. Pohjois- ja itäsivu ovat joko primaaristi vaillinaisia, tai ne ovat tuhoutuneita. Rakennelman keskiosa on tyhjä. Rakenteen muodolla ja tekotavalla on yhtäläisyyksiä röykkiö 1:n pohjoisosassa havaitun suorakulmaisen rakenteen kanssa. Latomus sijaitsee kankaan laen reunassa; maanpinta on rakenteen pohjoispuolella n. 20 cm eteläosaa alempana. Kivien koko vaihtelee rakenteessa huomattavasti.

Kaivausalueen rajat, mitoiltaan 4 x 8 m, noudattavat peruskoordinaatistoa. Turpeen poiston jälkeen voitiin todeta maaperän olevan luonnostaan hyvin kivinen (ks. kartta 7). Kaivausalueen lانسiosassa ollut maatoyräs osoittautui luonnon aikaansaannokseksi (todennäköisesti tuulenkaadon muodostamaksi). Latomuksen koillispuolella oli havaittavissa ruskeasta hiekka- maasta muodostunut matala kumpare yhtenäisenä esiintyvän uuttumiskerroksen (A2-horisontin) päällä. Se on voinut muodostua ihmisen toiminnasta siten, että muinaisjäännöksestä kaivettu maa on aikoinaan aarteenetsijan toimesta heitetty siihen. Latomuksesta poistettiin paikaltaan siirtyneet kivet (ks. kartta 8). Sisäpuolelta löydettiin kvartsi-iskos (löytö 15). Tyhjän keskusalueen itäosassa havaittiin 1-3 cm paksu, likainen, pääosin savesta koostuva kerros, joka oli muodostunut huuhtoutumiskerroksen päälle. Kerrostumassa olleista hiilenmurusista koottiin hiilinäyte (hiilinäyte 1). Ilmion sijaitseminen aivan turvekerroksen (A1-horisontin) alla voisi viitata sen melko nuoreen ikään. Kivirakenteiden kohdalla ja luonnonkivien alapuolella voitiin havaita uuttumiskerroksen olevan huomattavan paksu. Latomuksen ulkopuolella C-D-leikkauksen länsipäässä harmaan huuhtoutumiskerroksen sarkee voimakkaan tummanruskea likamaa. Samalta kohtaa löytyi palaneita, kappaleiksi haljenneita kiviä. Kaivaustutkimus keskeytettiin tähän vaiheeseen odottamaan myöhempää rakenteen ja sitä ympäröivän alueen totaalista tutkimusta. Kivirakenne jäi -paikoiltaan liikkuneita kiviä lukuunottamatta - alkuperäiseen muotoonsa. Kaivetun alueen päälle levitettiin muovipeite, joka peitettiin maalla, kivillä ja turpeella.

Koe 1 (koordinaatit: N=157-159 ; E-126-128. Kartta 10)

Röykkiö 1:n ja kivilatomus A:n valiselle alueelle tehtiin 2 x 2 m laaja koeruutu (koe 1), jonka avulla pyrittiin saamaan tietoa kankaan maaperästä sekä tarkistamaan, onko alueella kangashumuksen peittämiä muinaisjäännöksiä. Turpeenpoiston jälkeen voitiin havaita maaperän olevan resanttia metsäkoneen aiheuttamaa jalkea lukuunottamatta koskemätöntä. Ruudusta kavi hyvin ilmi kankaan laen runsas kivisyys (ks. kartta 10).

Koe 2

(koordinaatit: N=136-157; E=139-140. Kartat 11 ja 12. Löydöt 1-14. Hiilinäyte 4 ja maanäytteet 5 ja 6)

Ennen kaivaustutkimuksia havaittiin kankaan korkeimmalla kohdalla tasainen kivetön alue, jossa aluskasvillisuus poikkesi huomattavasti normaalista kuivan kankaan aluskasvillisuudesta. Koordinaatiston peruslinjan tuntumassa oli kolme matalaa painannetta toisiinsa nähden karkeasti itä-länsi linjassa parin metrin välein toisistaan. Halkaisijaltaan ne olivat n. 0,5-1 m. Peruslinjan mukaisesti alueen läpi vedettiin 21 m pitkä ja 1 m leveä koeoja, joka jaettiin 1x1 m laajoihin ruutuihin (ks. kartta 11). Oja leikkasi yhden kuopanteista (ks. kartta 10, ruudut 11 ja 12).

Turpeen poiston jälkeen voitiin havaita harmaan uuttumiskerroksen (A2-horisontin) peittävän yhtenäisesti aluetta. Painanteen osalta huomio merkitsi sitä, ettei ilmiö voinut olla resentti, esim. metsätyökoneen aikaansaannos. Painanteen kohta puolitettiin; ruutu 9 ja osin ruutu 10 (N=147,90-149) kaivettiin muuta aluetta aikaisemmin pohjaan, ja siitä piirrettiin profiilikartta (ks. kartta 12). Normaali maannos leikkauksessa merkinnee ilmiön iän olevan varsin huomattava. Näyttää todennäköiseltä, että painanne on seuraus ihmisen toiminnasta. Maaperä koeojan keskialueella (ruuduissa 3-17) oli miltei kivetöntä, sensijaan sekä pohjois- että eteläpää olivat erittäin kivisiä (ruudut 1-2 ja 18-21). Koeojan pohjoispäästä (ruudusta 4) löytyi kvartsiesine (löyö 1) harmaan uuttumiskerroksen yläpinnasta.

Työ jatkui uuttumiskerroksen kaivamisella koeojan keskellä (ruudussa 13) ja pohjoisosassa (ruuduissa 3-8). Kerroksesta löytyi kvartsi-iskoksia sekä purupihkamalli (löydöt 6-14 ja löyö 2). Pohjoisosan kaivetuissa ruuduissa uuttumiskerroksen rikkoi voimakkaan tummanruskea likamaa (ruudut 3-8 ja 13). Likamaakerroksen pinta oli hyvin epatasainen ja tasossa kerros ilmeni laikukkaana. Myös tässä kerroksessa oli kvartsi-iskoksia. Tahmeassa likamaassa oli runsaasti palaneita luita, osa erittäin pieninä siruina, joista on voitu tunnistaa kalalle, linnulle ja pienelle nisäkäälle kuuluvia osia. Luukeskittymä näytti rajoittuvan muutaman ruudun alueelle likamaakohdassa (ruudut 5, 6 ja 7). Yhteensä luita löydettiin 5,67 g. Luut otettiin talteen kerroksen pinnalta ja siitä otetuista maanäytteistä, mutta itse kerrosta ei kaivettu pois, vaan sen tutkiminen jätettiin tuonnemmaksi. Näytti siltä että likamaakerros sijaitsi uuttumiskerroksessa; sen sisässä, mutta myös ruskean rikastumiskerroksen (B-horisontti) päällä. Likamaan yhteydessä tavattiin suppealta alueelta (ruudusta 7) tummanpunaista maata, jossa oli punaisia parin millimetrin suuruisia rakeita. Yhtenäisen huuhtoutumiskerroksen alapuolelta likamaan keskeltä löytyi suoraan alaspäin menevä halkaisijaltaan n. 2-3 cm oleva hiilitappi (ruutu 7, hiilinäyte 4). Sen ympärillä oli hieman hiilensekaista maata.

Koeojan tutkiminen jäi kesken. Pohjoisosaan alimman kaivauskerroksen päälle laitettiin muovipeite. Tämän jälkeen alue peitettiin maalla ja turpeella.

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että Hiidenkankaan luoteisosan nyt tutkitussa alueessa on kyse esihistoriallisesta kohteesta, jossa on selvästi todettavissa asuinpaikkaan liittyviä kulttuurikerrostumia ja esihistoriallisille asuinpaikoille tyypillisiä löytöjä, joskin ehkä tutkitun alueen suppeudesta johtuen niukassa määrin. Kivirakenteiden luonteen määrittely sen sijaan ei ole mahdollista tähän mennessä saadun aineiston valossa. Roykkiö 1 osoittautui löydottomäksi eikä siinä myöskään todettu selkeitä yksiselitteisiä rakenteita, minkä ei kuitenkaan tarvitse merkitä ehdottomasti sitä, etteikö siinä voisi olla kyse hautarauniosta, jollaiseen sen yleisrakenne viittaa. Siinä todetut kivirivimuodostelmat ovat toisaalta eräin osin samantyyppisiä kuin kivilatomus A:ssa, jonka osalta voitaisiin ehkä hypoteettisesti ajatella jopa kadonneisiin puurakenteisiin viittaavia piirteitä. Kivirakenteiden luonteen selvittäminen, samoin kuin asuinpaikan luonteen täsmäntäminen edellyttää kohteen arkeologisten kenttätutkimusten jatkamista.

Tutkimusten kohteena olevien muinaisjäänteiden täsmällisempi ajoittaminen voi tällä hetkellä pohjautua melkein pelkästään rannansiirtymäkronologian antamiin lähtökohtiin; sillä esinelöydöt eivät anna mahdollisuutta 'esihistoriallista' tarkempaan ilmaisuun ja ainoaa uuttumiskerroksen alapuolelta saatua hyvin pientä hiilinäytettä puolestaan ei ole vielä ajoitettu radiohiilimenetelmällä.

Voidaan pitää jokseenkin todennäköisenä sitä, että asuinpaikkajäänteet ja kivirakenteet kuuluvat samaan vaiheeseen. Toisaalta näyttää mahdolliselta, että paikan käyttö olisi kiinteästi sidoksissa sekä meren että mantereeseen välittömään läheisyyteen päätellen sekä löydetyistä luuaineistosta että alueen yleistopografiasta. Tämä puolestaan viittaa siihen, että asutuksen kesto saattaisi rajoittua suhteellisen lyhyelle aikavälille ja olisi mahdollisesti ajoitettavissa suhteellisen täsmällisesti rannansiirtymäkronologian avulla.

Hiidenkankaan luoteispaan käyttöönotto on tullut mahdolliseksi n. kaksi metriä korkeana saarena jo 40 m:n merenrantavaiheessa, jolloin sen erotti n. 100 m leveä salmi Hiidenkankaan kaakkoisharjanteesta, joka puolestaan oli n. 250 m:n etäisyydellä mantereesta. Luoteisosa Hiidenkankaasta liittyi mantereeseen n. 37 m:n käyran rantaviivalla, jolloin harjun pohjoispuolelle jai liki kilometrin laajuinen merenlahti. Valitön yhteys mereen loittoni merkittävällä tavalla n. 32 m:n rantaviivatilanteesta lähtien. Näin ollen voidaan pitää todennäköisenä sitä, että paikan asutus rajoittuisi kivikauden lopun ja pronssikauden alkupuolen väliselle aikajaksolle.

ARKISTOTIEDOT

II, OLHAVA, HIIDENKANGAS [15]

Röykkiöalueen ja asuinpaikan tutkimus 22.8.-9.9.1988 (OH-88)

Kunta:	Ii
Kylä:	Olhava
Tila:	20 ²⁰ , JM 20 ¹¹ A Mutka
Omistaja:	Erkki Tolonen, 91140 Olhava
Peruskartta:	3512 05 Karppäsuo
Koordinaatit:	x=7263 54, y=3433 42, z=42-43,70
Kiintopiste:	Maakivi kankaan laella. x=7263 56, y=3433 42, z=43,86
Arkistoaineisto:	Nimitoimiston arkistokokoelmat, pitäjänkokoelmat; Tarkastusraportti, Paula Purhonen, 1982. Museovirasto, topografinen arkisto. Luettelo Iin lapinrauniokohteista. J. Okkonen (Oulun yliopisto, historian laitos 1988).
Kirjallisuus:	A. H. Snellman, Oulun kihlakunta Muinaistieteellisiä ja historiallisia lehtiä (Suomen muinaismuisto-yhdistyksen aikakauskirja IX. Helsinki 1887), s. 105; Loydot: N:ot 1-17
Naytteet:	4 hiilinäytettä ja 2 maanäytettä
Tutkimusdokumentaatio:	Kaivausdiat: 112 Luettelointidiat: 20 MV-kaivauskuvat: 113 Varinegatiivikaivauskuvat: 69 Piirrookset ja vaaituskartat: 19

LÖYTÖLUETTELO

1. Kvartsi-esine. 1,4x1,0x0,5 cm. Koe 2, ruutu 4 (N 153,30; E 139,30; Z 43,52).
2. Purupihkamalli. 2,4x1,5 cm. Koe 2, ruutu 3 (N 154,30; E 139,50; Z 43,42).
3. Palanutta luuta 19 palaa (seassa pienen linnun tai nisakkaan luita), 0,73 g. Koe 2, ruutu 5, likamaasta (N 152-153; E 139-140).
4. Palanutta luuta n. 270 sirua (seassa kalan nikamia, pienen nisakkaan raajaluiden osia sekä linnun putkiluiden ja kallon palasia), 6,95 g. Koe 2, ruutu 6, likamaasta (N 151-152; E 139-140).
5. Palanutta luuta 2 palaa (janiksen raajan karkiosa ja kylkiluun osa), 0,99 g. Koe 2, ruutu 7, likamaasta (N 150-151; E 139-140).
6. Kvartsi-iskoksia 3 kpl, 4,26 g. Koe 2, ruutu 2, uuttumiskerros (A₂-horisontti) (N 155-156; E 139-140).
7. Kvartsi-iskoksia 15 kpl, 38,91 g. Koe 2, ruutu 3, uuttumiskerros (A₂) (N 154-155; E 139-140).
8. Kvartsi-iskoksia 33 kpl, 107,32 g ja kvartsiitti-iskoksia 3 kpl, 21,96 g. Koe 2, uuttumiskerros (A₂) (N 153-154; E 139-140).
9. Kvartsi-iskoksia 8 kpl, 40,89 g. Koe 2, ruutu 5, uuttumiskerros (A₂) (N 152-153; E 139-140).
10. Kvartsi-iskoksia 38 kpl, 52,54 g. Koe 2, ruutu 6, uuttumiskerros (A₂) (N 151-152; E 139-140).
11. Kvartsi-iskoksia 38 kpl, 82,86 g. Koe 2, ruutu 7, uuttumiskerros (A₂) (N 150-151; E 139-140).
12. Kvartsi-iskoksia 13 kpl, 17,96 g. Koe 2, ruutu 8, uuttumiskerros (A₂) (N 149-150; E 139-140).
13. Kvartsi-iskoksia 3 kpl, 16,02 g. Koe 2, ruutu 11, uuttumiskerros (A₂) (N 146-147; E 139-140).
14. Kvartsi-iskoksia 32 kpl, 15,19 g. Koe 2, ruutu 13, uuttumiskerros (A₂) (N 144-145; E 139-140).
15. Kvartsi-iskos. Kiviatomus A:n sisapuolelta, uuttumiskerroksen yläpinnasta (A₂) (N 159,20; E 145,35; Z 43,29).
16. Kvartsi-iskos. Kiviatomus A:n ulkopuolelta, uuttumiskerroksen yläpinnasta (A₂) (N 157,70; E 146,00).
17. Kvartsi-iskos. Kiviatomus A:n ulkopuolelta, uuttumiskerroksen yläpinnasta (A₂) (N 157,50; E 147,70; Z 43,28).

Olhava
3432

Nak = + 22°

3433

Multolampi
3434
25° 35'
- 17 m 40 s

3435

Nak =

3432

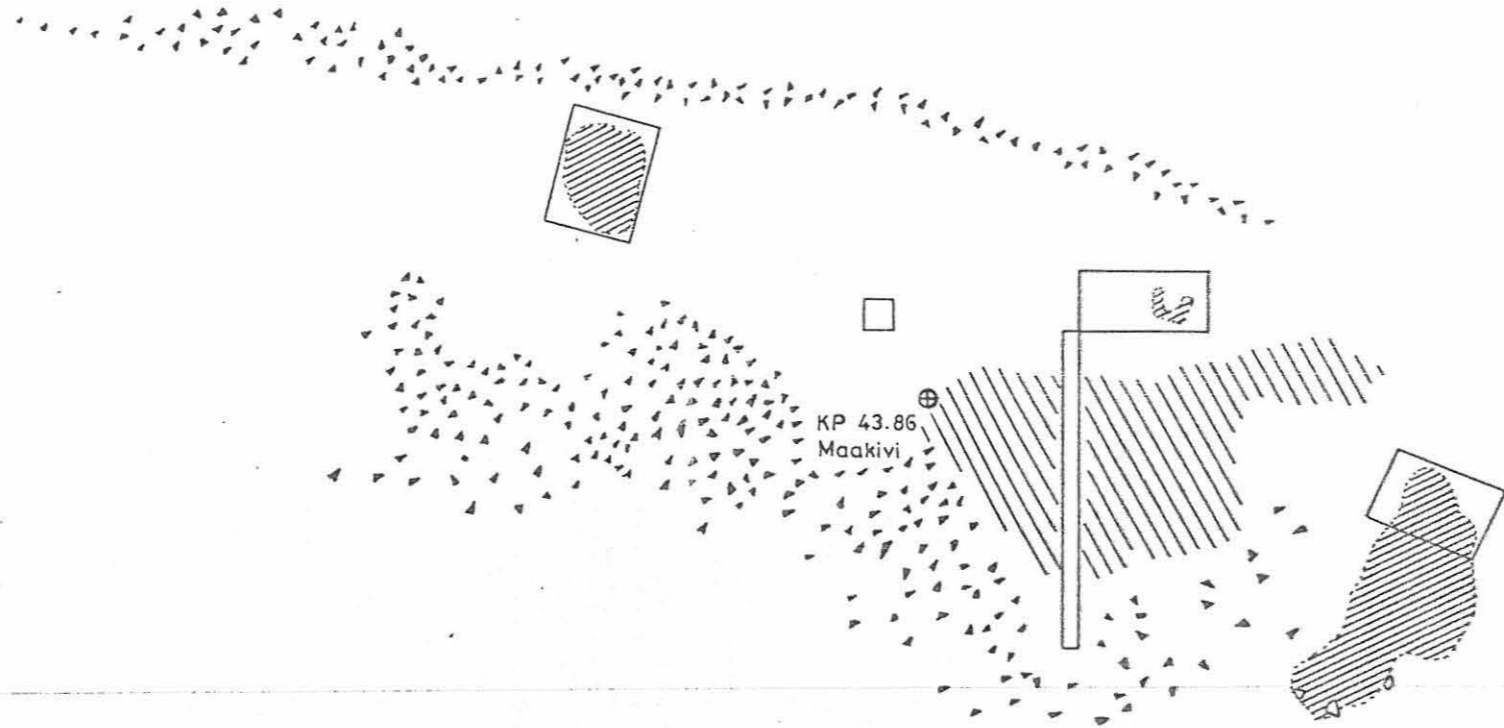
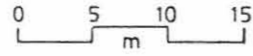
3433

3434

3435

3512 04

Ii Olhava Hiidenkangas 15		
1988 OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
YLEISKARTTA MK 1:500	PIIRROS: JARI OKKONEN	
 RÖYKKIÖ	 TUTKITTU ALUE	KARTTA 1
 LOUHEIKKO	 KIVETÖN ALUE	

RN:o 20²⁰

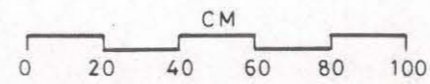
140 m pyykille 13

RN:o 135

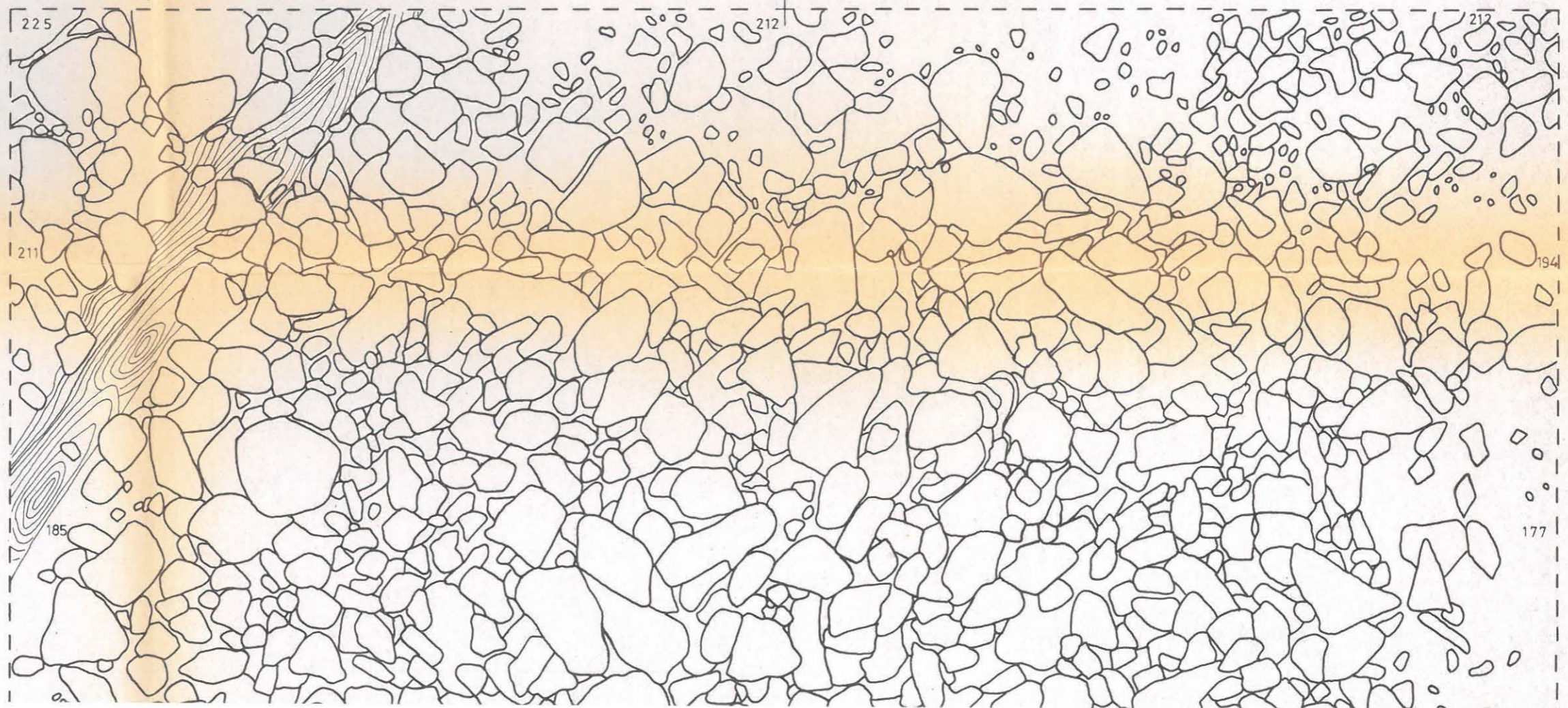
II OLHAVA		HIIDENKANGAS 15
TASOKARTTA TURPEEN POISTON JÄLKEEN		
RÖYKKIÖ 1	31.08.88	KARTTA 3
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
KP 0.85 m	MITTAKAAVA 1:20	
KENTTÄPIIRROS: TARI KOSKELA,		
PIA STENFORS JA ARJA KESKITALO		
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN		

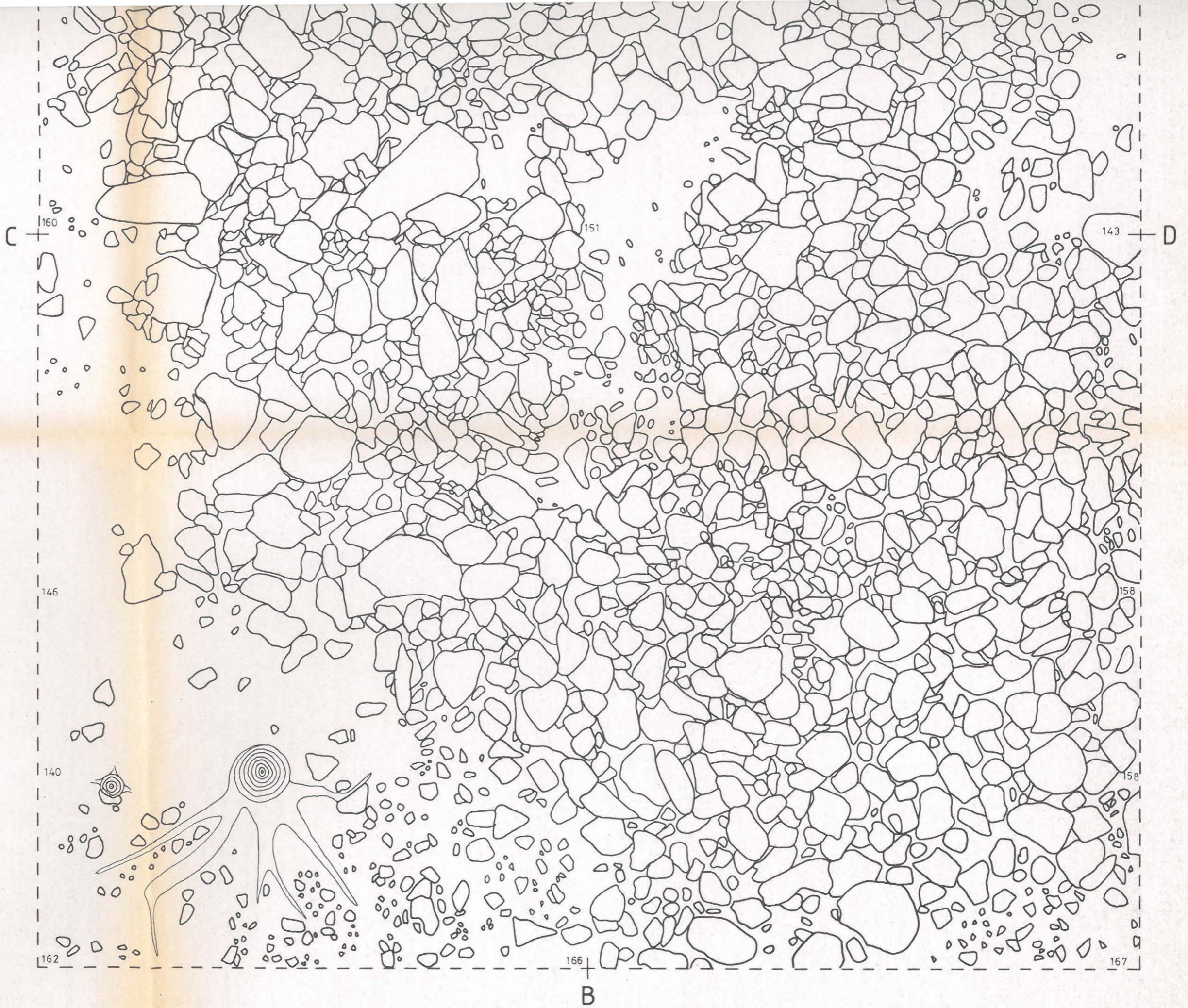
 lahonnut puu

 kanto

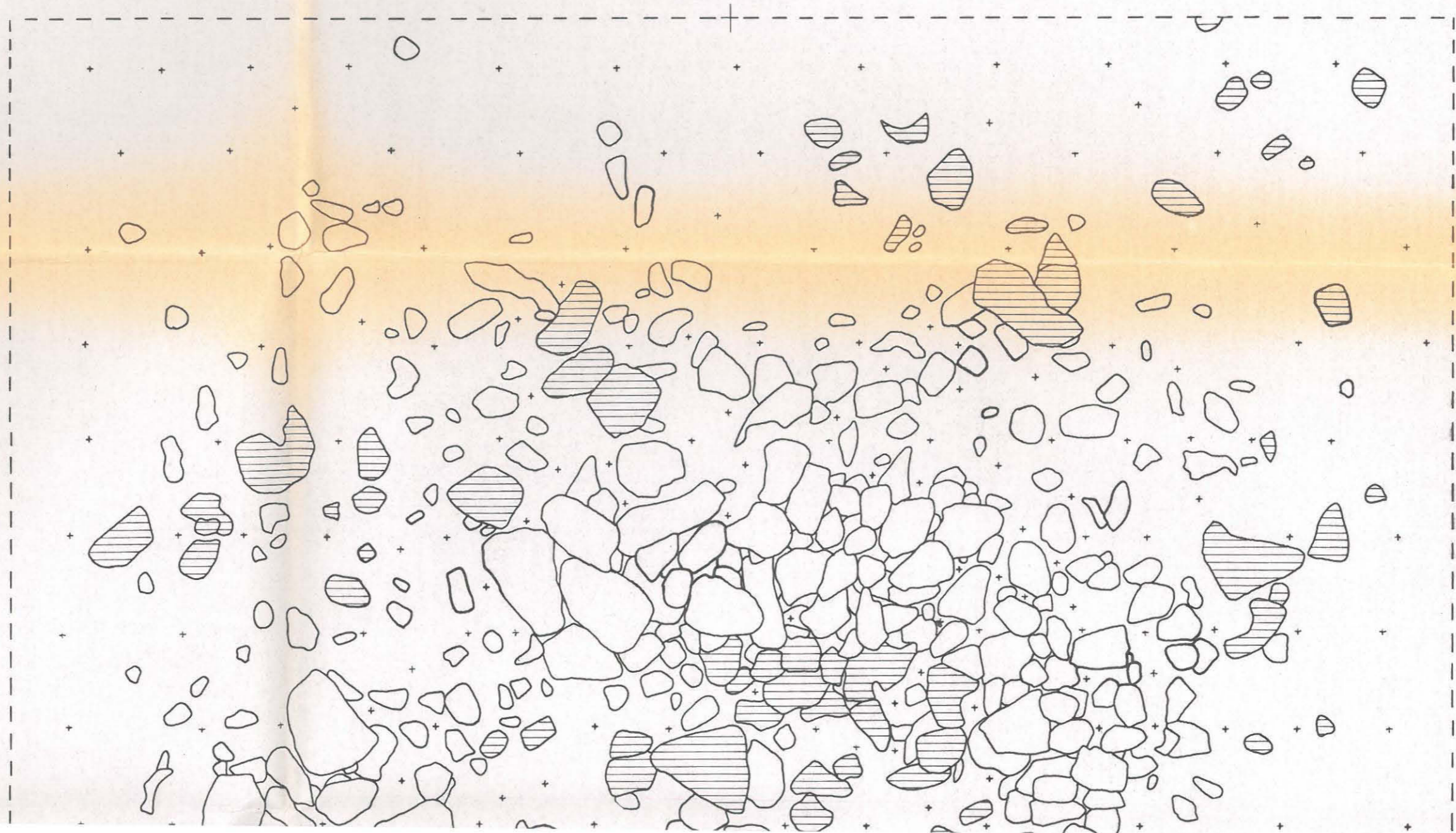
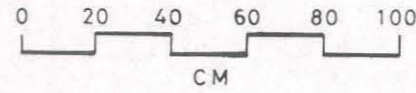
A

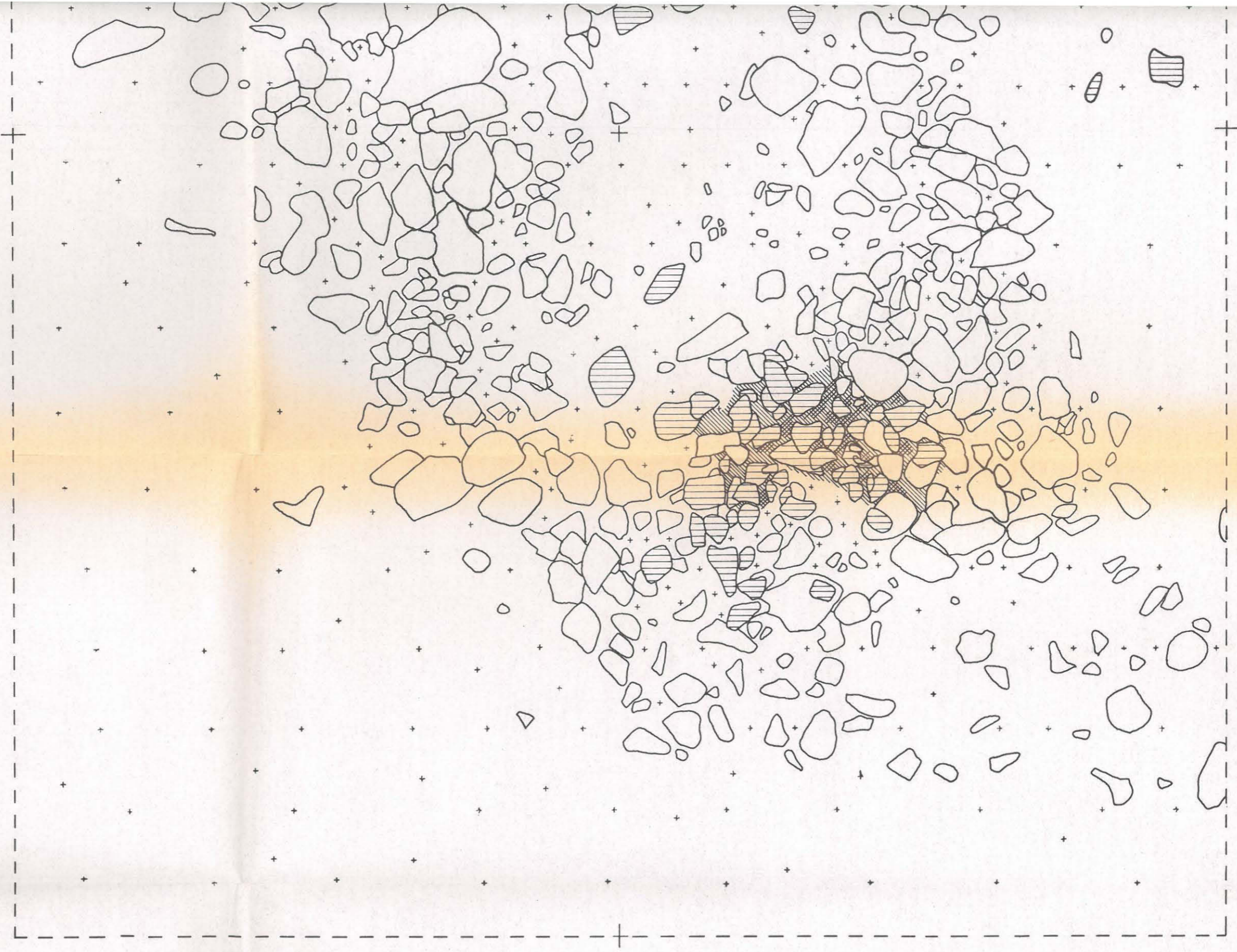

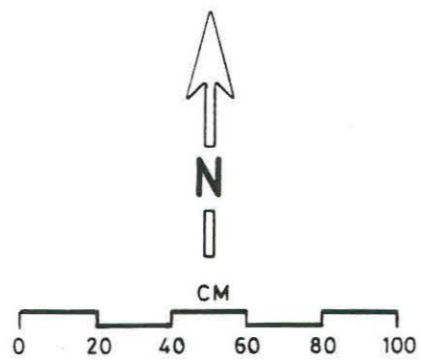
II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
PINTATASO ENNEN TURPEEN POISTOA		
RÖYKKIÖ 1	25.08.1988	KARTTA 2
OULUN YLIOPISTO		HISTORIAN LAITOS
KP 0.85m	MITTAKAAVA 1:20	
KENTTÄPIIRROS: PEKKA KRANKKA		
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN		

- turve
- siirtynyt kivi
- hiili
- nuotion paikka

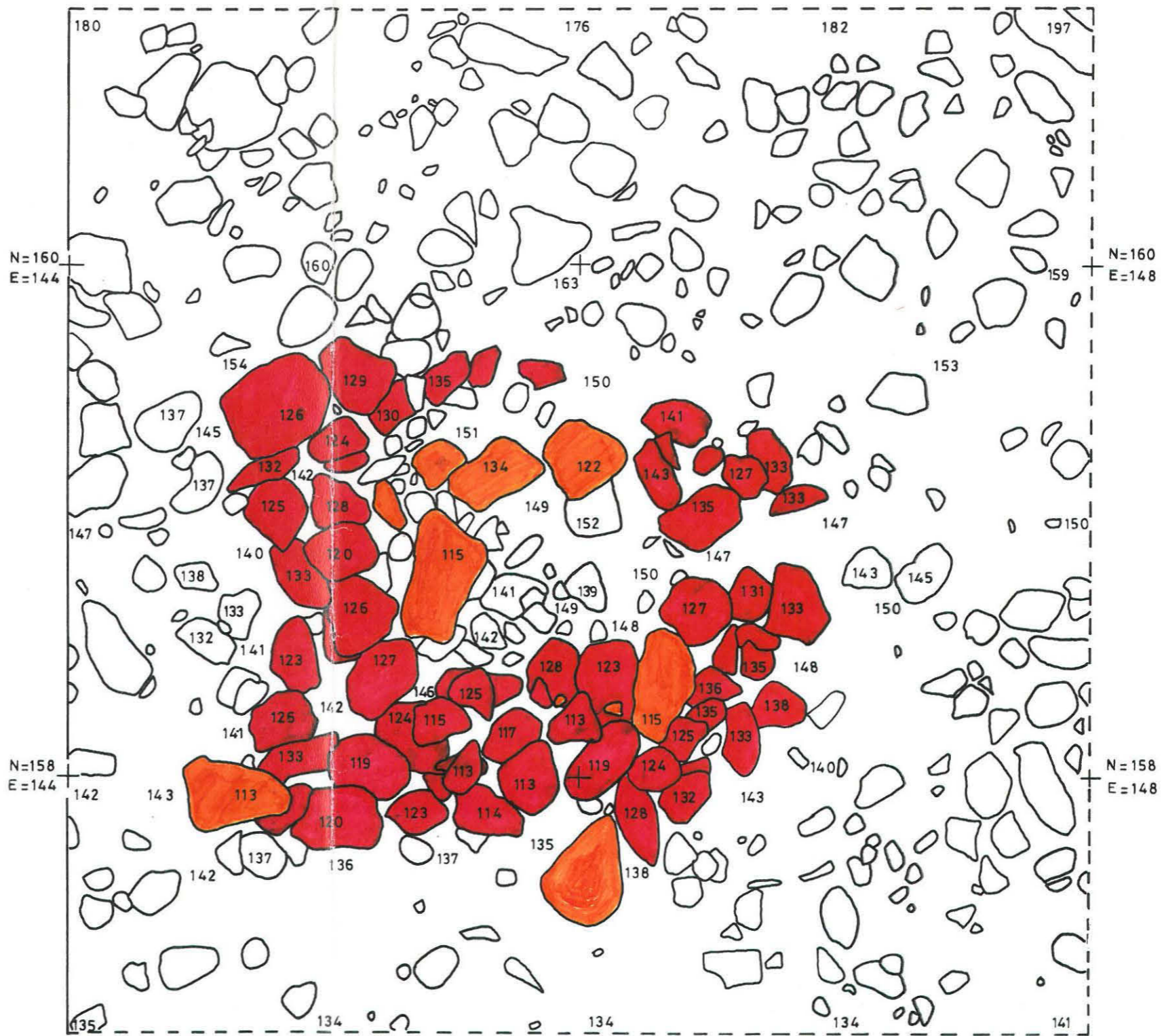

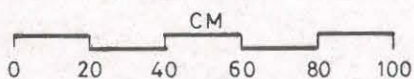
II OLHAVA HIIDENKANGAS 15	
RAKENNEKARTTA KIVILATOMUS A	
N=157-161; E=144-148	29.08.88 KARTTA 8
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS	
MITTAKAAVA 1:20	KP 0.85m
PIIRROS: JARI OKKONEN	

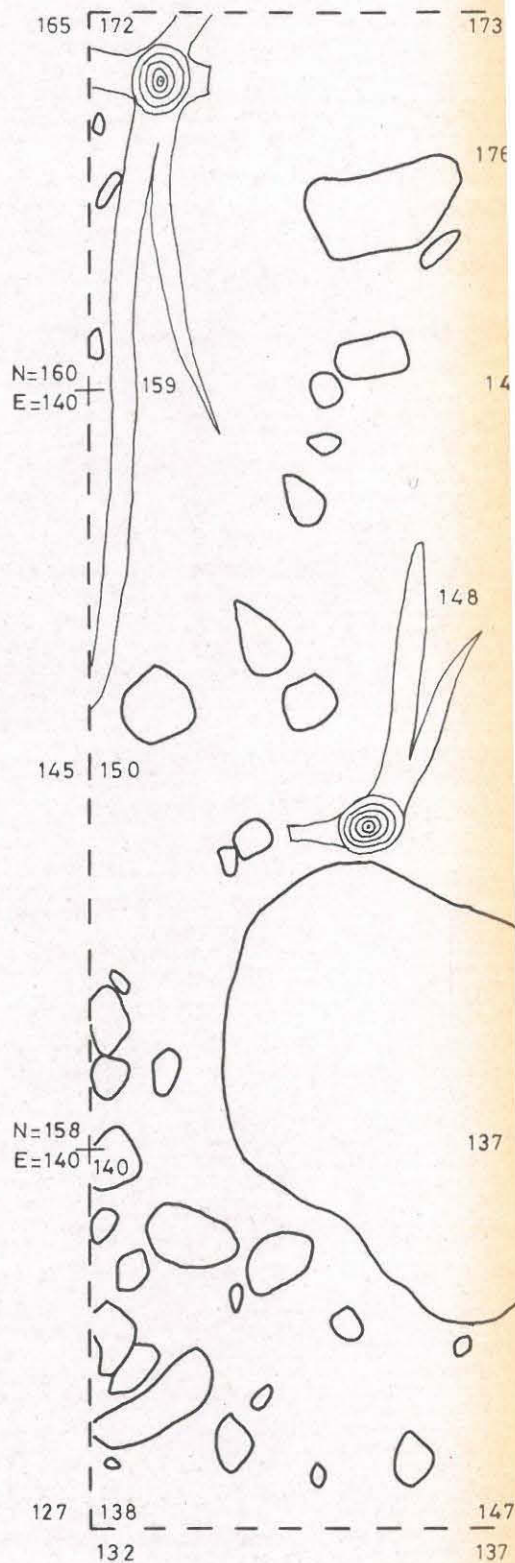
- piirretyn alueen raja
- rakennekivi
- rakenteesta liikkunut kivi

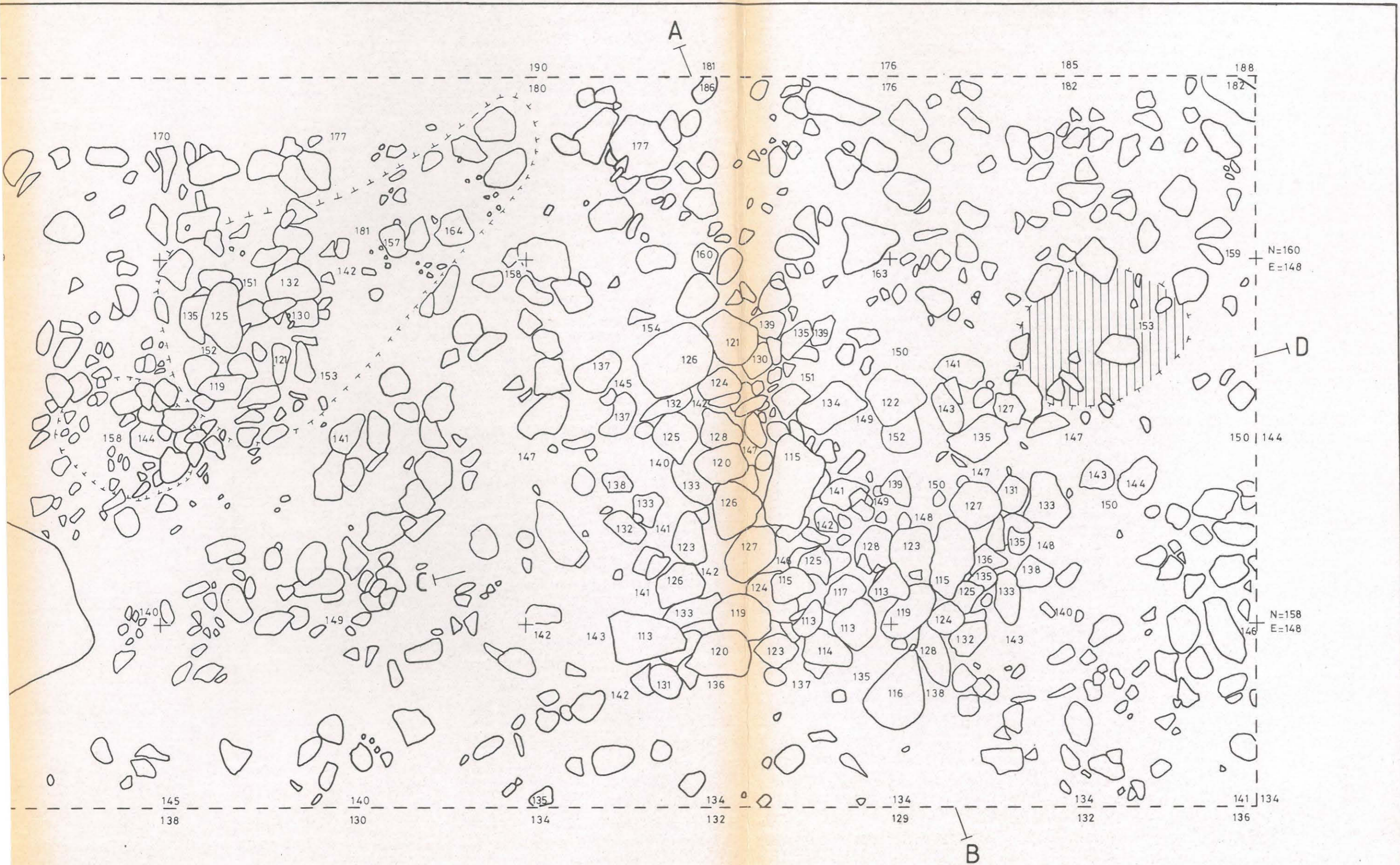

II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
TASOKARTTA TURPEEN POISTON JÄLKEEN		
KIVILATOMUS A	29.08.88	KARTTA 7
OULUN YLIOPISTO		HISTORIAN LAITOS
KP 0.85m	MITTAKAAVA 1:20	
KENTTÄPIIRROS: TARI KOSKELA,		
PIA STENFORS JA ARJA KESKITALO		
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN		

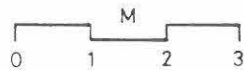
- kanto
- kuoppa
- kumpare
- ruskea hiekka A₂horisontin päällä

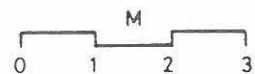
225	217	213	212
181		202	209
185	120	146	177
133		145	152
160	124	126	143
132		134	119
146	141	114	158
135		145	152
162	159	165	167

II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
VAAITUSKARTTA RÖYKKIÖN PINTATASO		
RÖYKKIÖ 1	01.09.88	KARTTA 5
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
KP 0.85 m	MITTAKAAVA 1:100	
PIIRROS: JARI OKKONEN		

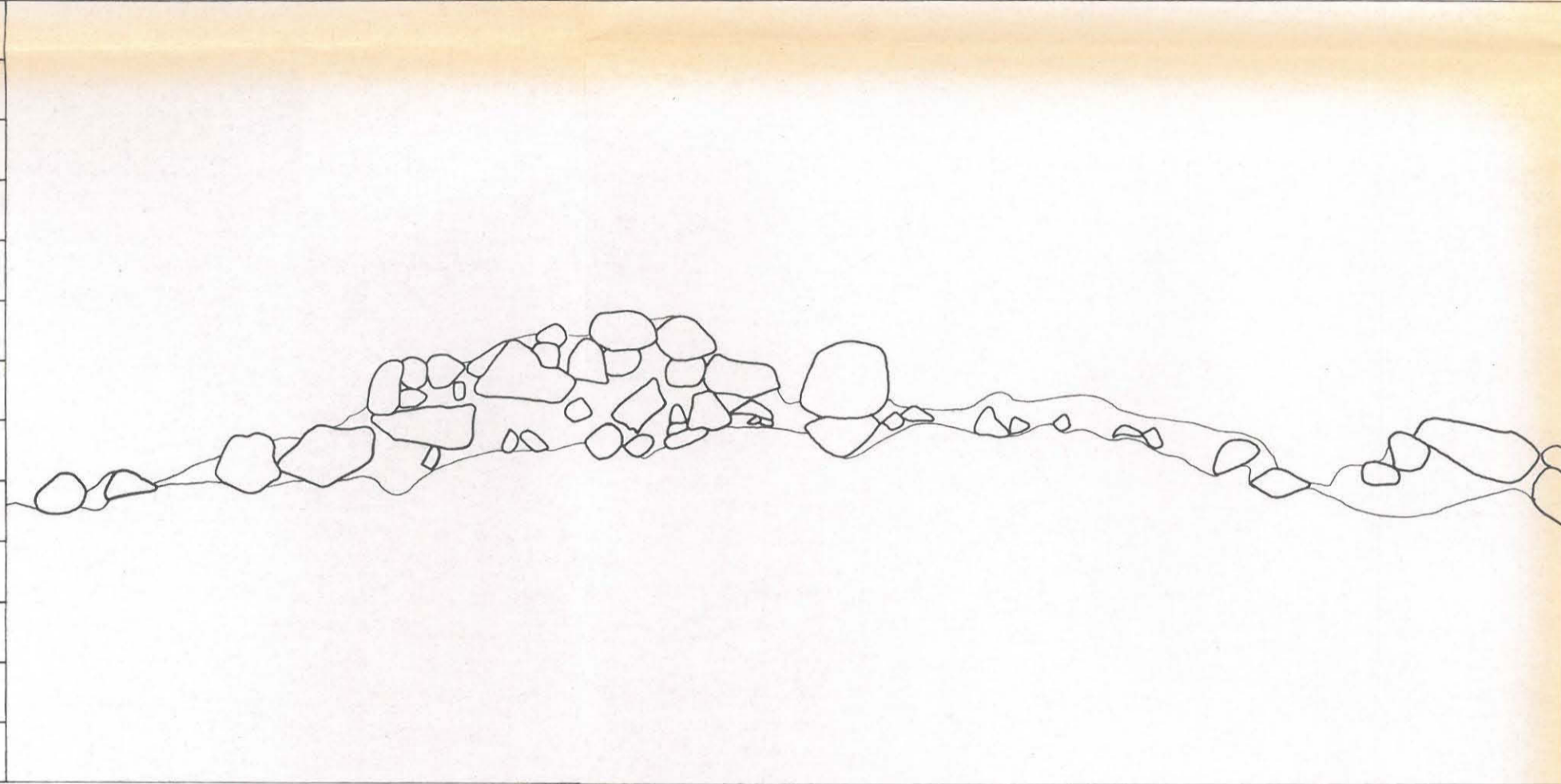
228	219	216	219
206		215	216
190	189	190	180
171		167	176
155	153	158	158
148		148	155
149	166	138	159
132		159	161
162	170	165	169

II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
VAAITUSKARTTA POHJATASOSTA		
RÖYKKIÖ 1	08.09.88	KARTTA 6
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
KP 0.85 m	MITTAKAAVA 1:100	
PIIRROS: JARI OKKONEN		

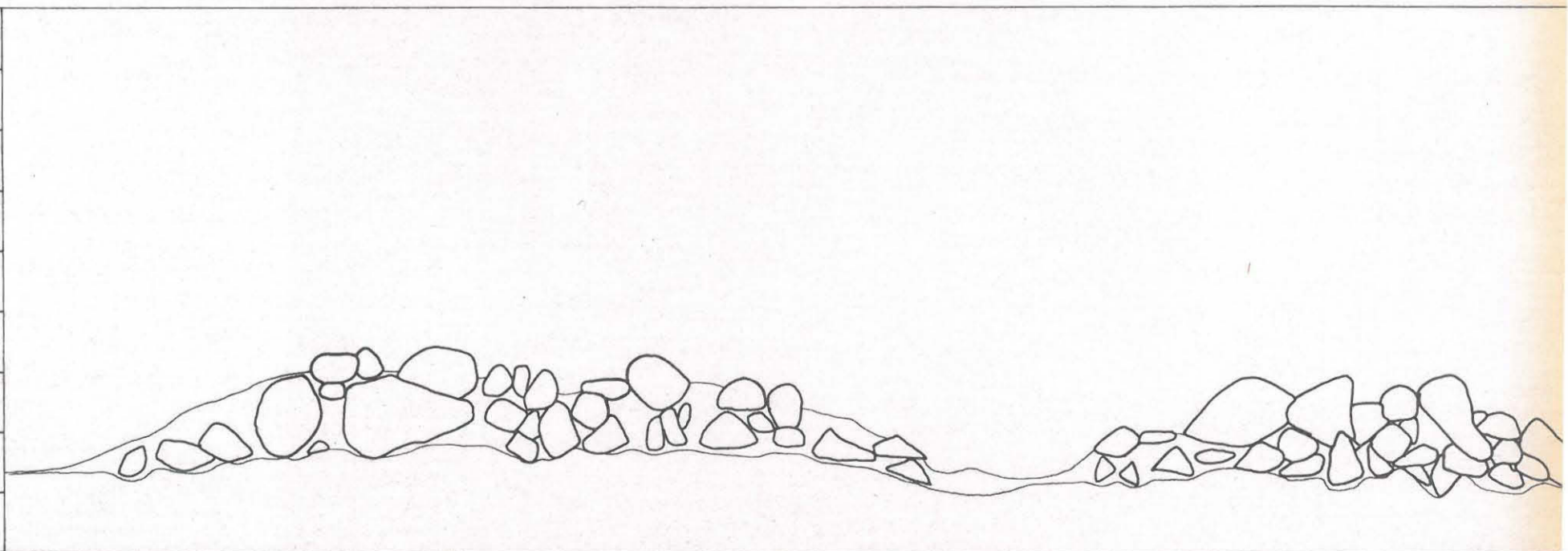
B

20
40
60
80
100
120
140
160
180
200
220
240
260

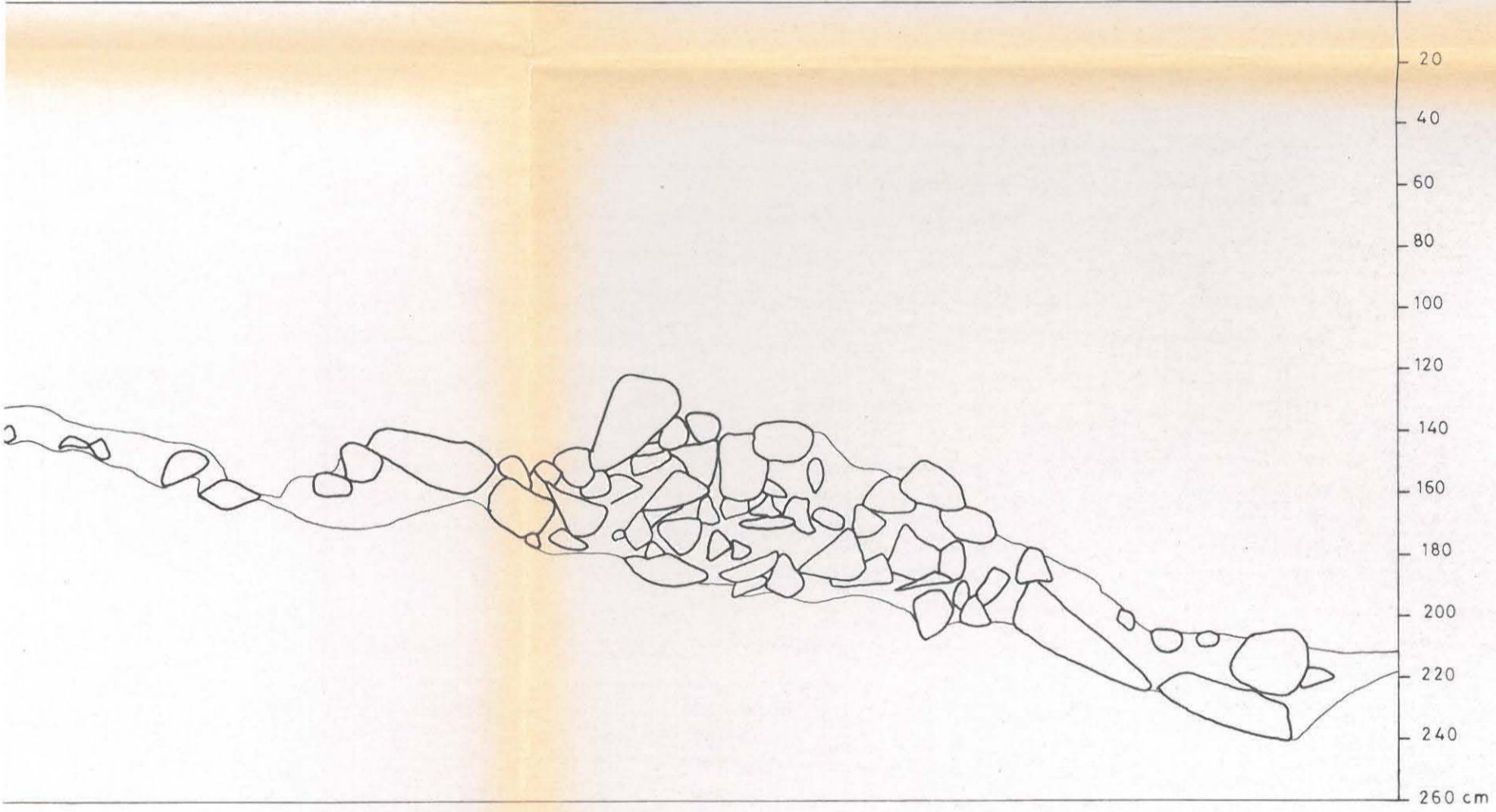
C

20
40
60
80
100
120
140
160
180

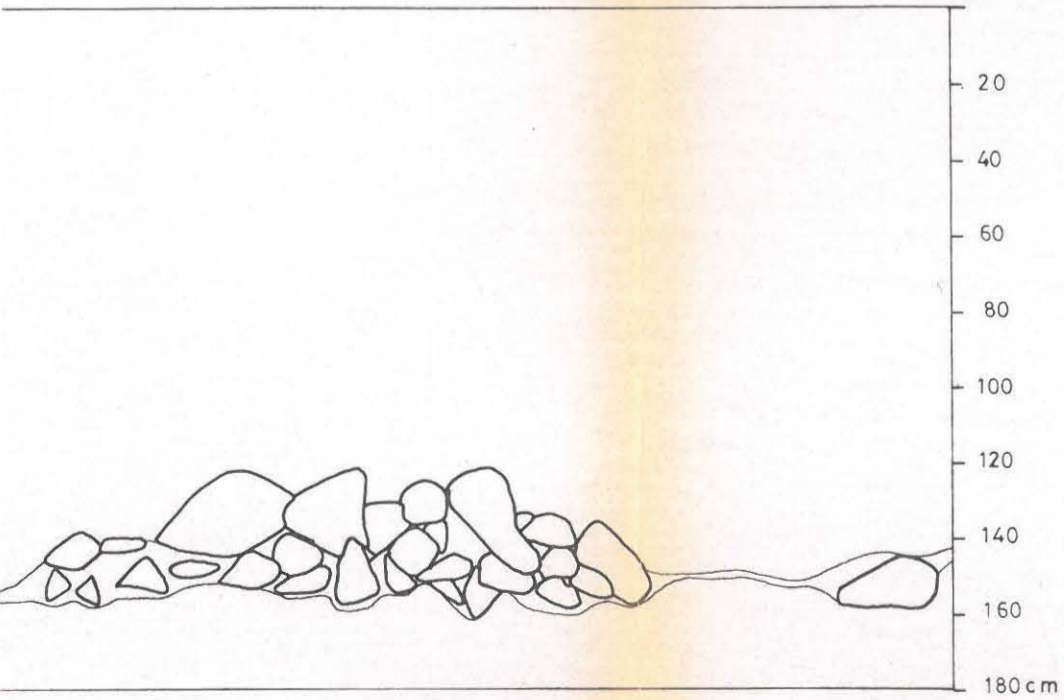
Z=44.71

A

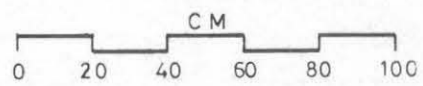

Z=44.71

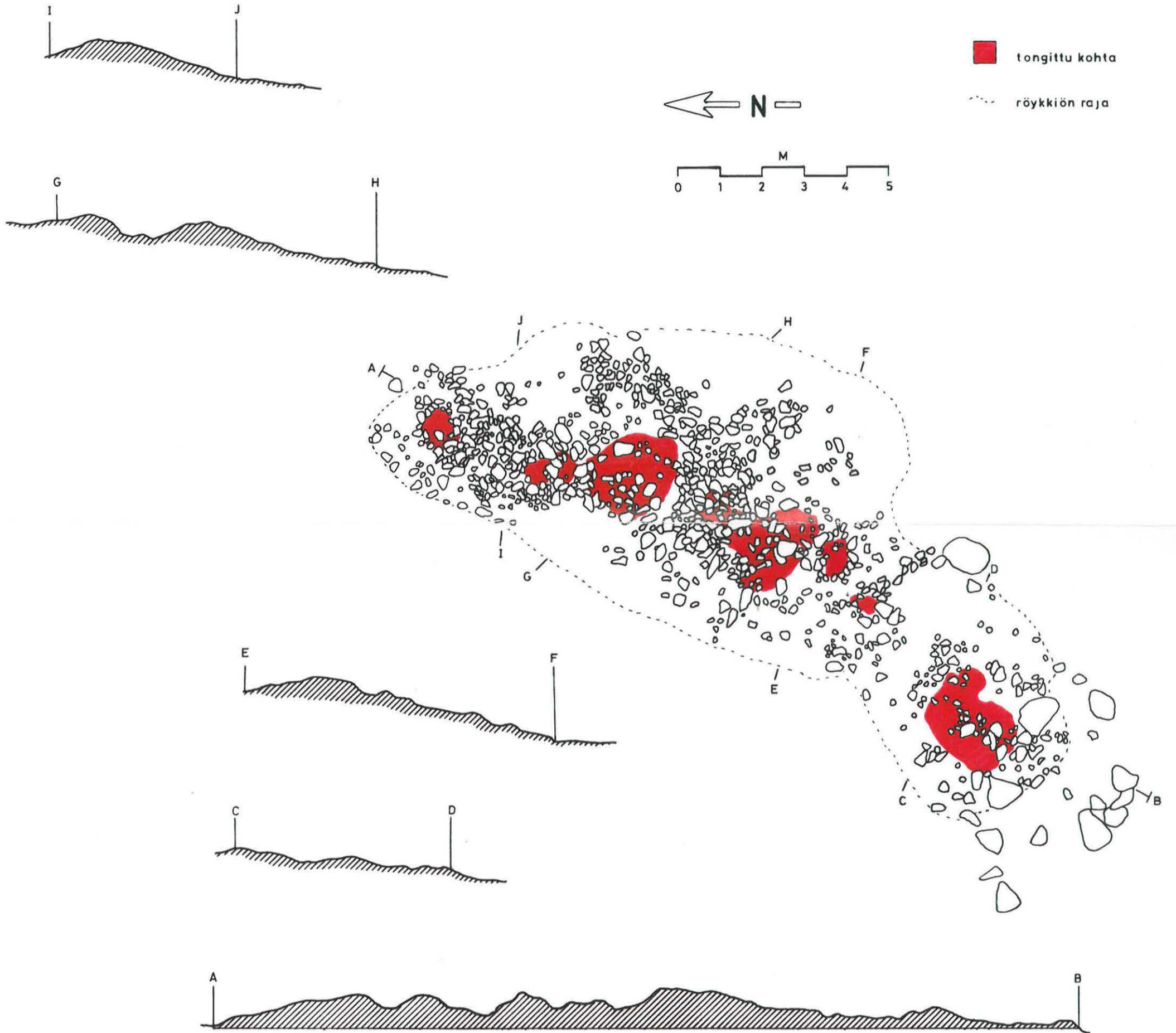
D

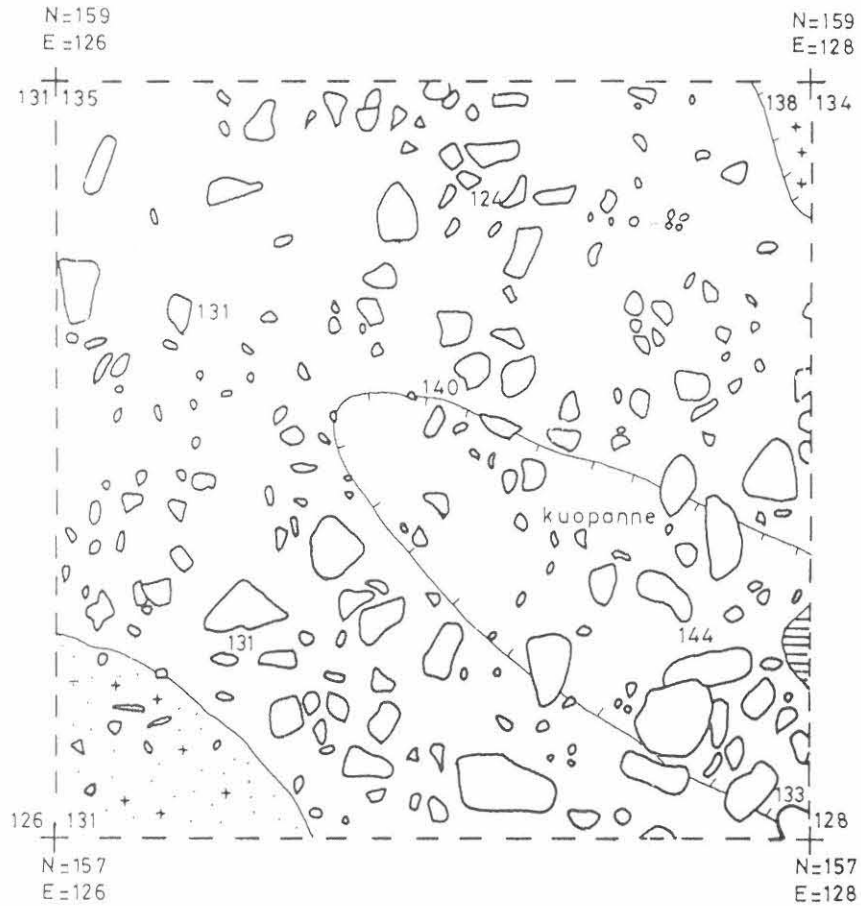

II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
LEIKKAUSKARTTA		
RÖYKKIÖ 1	26.08-09.09.88	KARTTA 4
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
MITTAKAAVA 1:20		
KENTTÄPIIRROS: JUHANI TURPEINEN,		
ANNE KESKITALO JA ARJA KESKITALO		
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN		

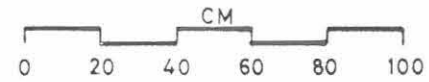
II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
RÖYKKIÖ 2	TASOKARTTA ENNEN	
TOIMENPITEITÄ, LEIKKAUKSET		
OULUN YLIOPISTO HISTORIAN LAITOS		
ELOK. 1988	Z = n. 42-43	MK 1:100
PIIRROS: JARI OKKONEN	KARTTA 9	

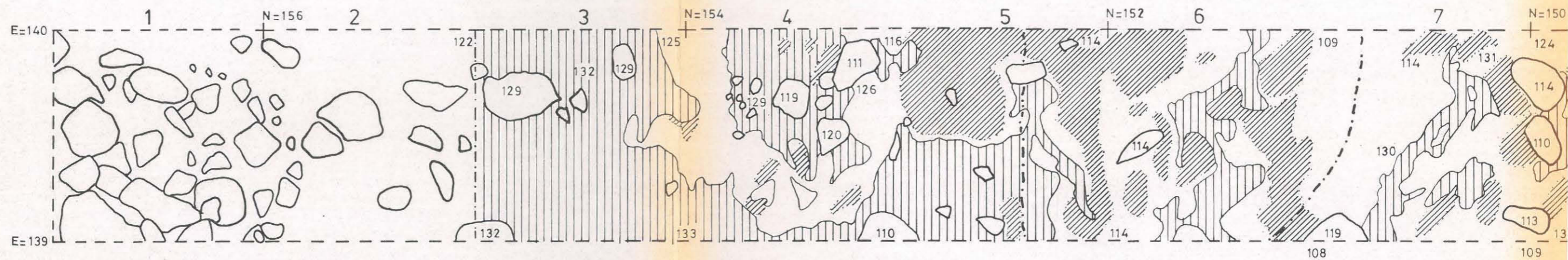

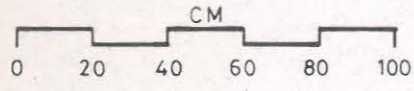
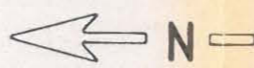
II OLHAVA HIIDENKANGAS 15		
TASOKARTTA TURPEEN POISTON JÄLKEEN		
KOE 1	23.08.88	KARTTA 10
OULUN YLIOPISTO		HISTORIAN LAITOS
KP 0.85 m	MITTAKAAVA 1:20	
KENTTÄPIIRROS: TARI KOSKELA		
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN		

- turve
- harmaa savihiekka
- huuhtoutumaton hiekka

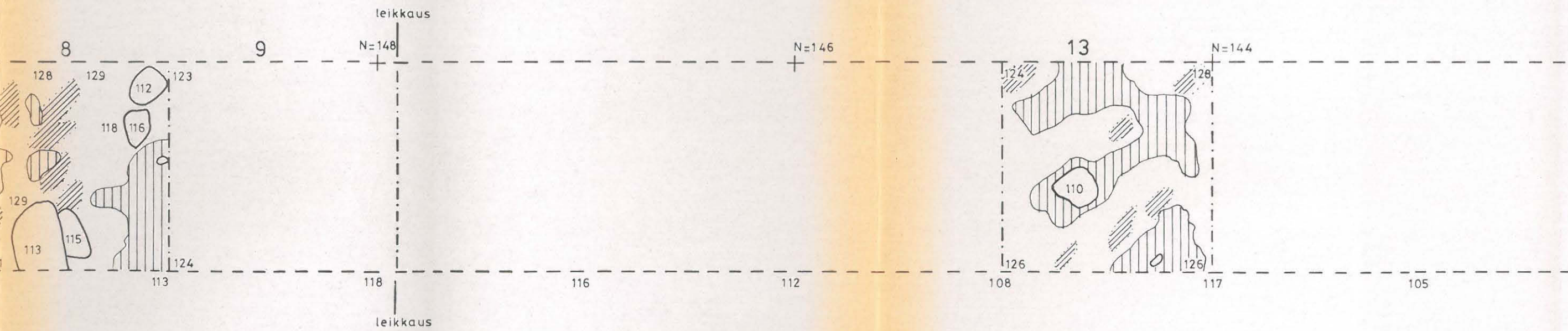

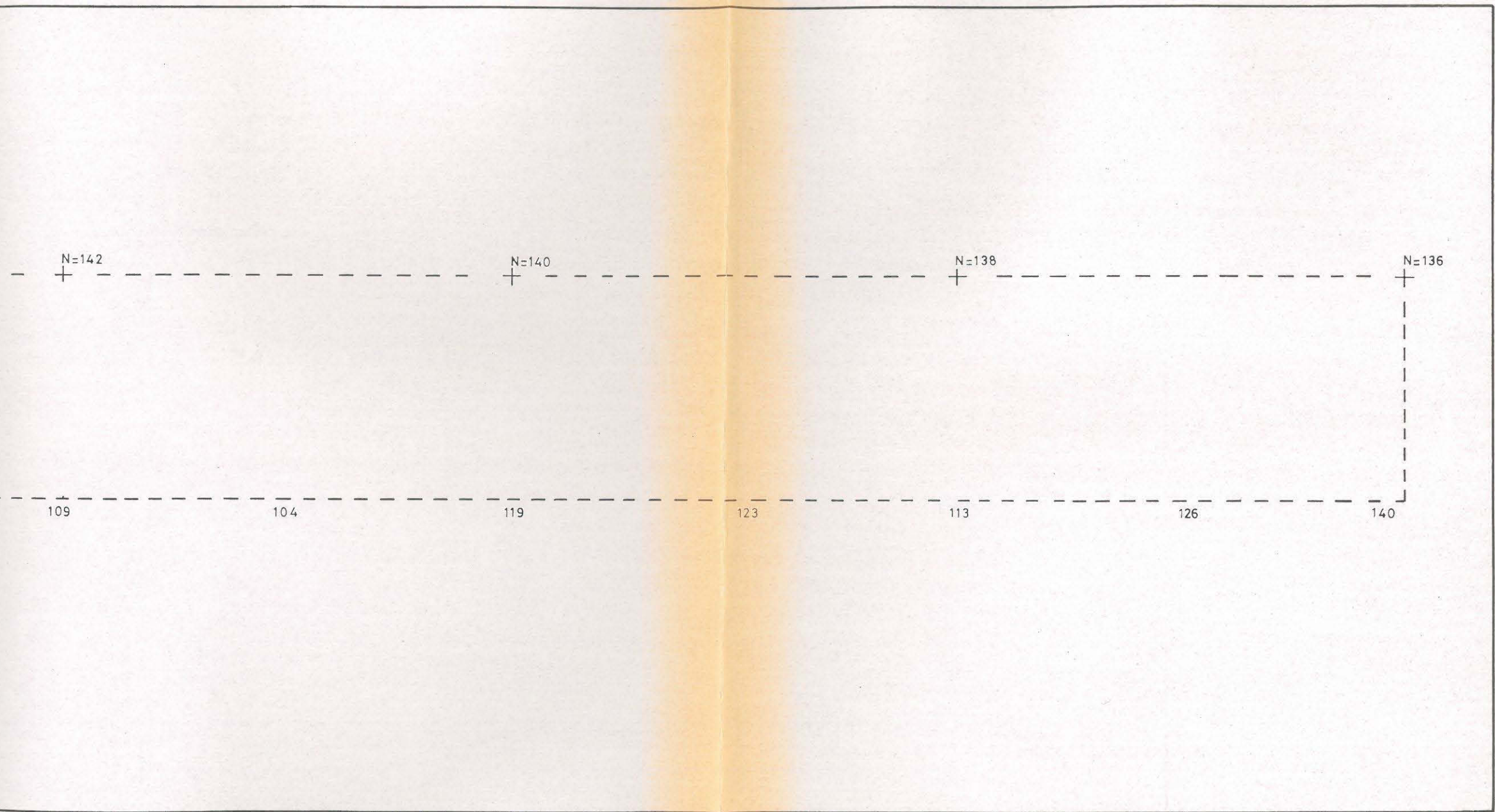

II OLHAVA		HIIDENKANGAS	15
TASOKARTTA		KARTTA 11	
KOE 2 N=136-157; E=139-140		02.09.88	
OULUN YLIOPISTO		HISTORIAN LAITOS	
KP 0.85m	MITTAKAAVA 1:20		
KENTTÄPIIRROS: JAANA ITÄPALO JA			
ARJA KESKITALO			
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN			

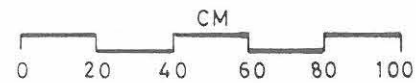
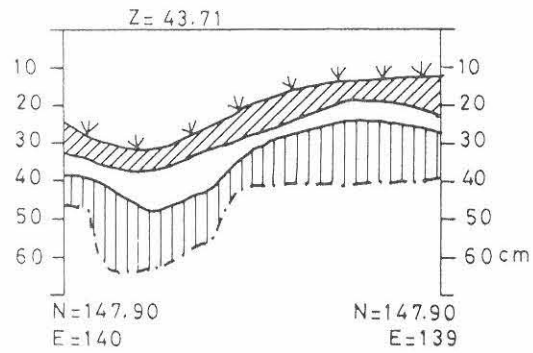

- A₂horisontti, harmaa huuhtunut kerros
- B horisontti, punaruskea rikastunut kerros
- tumman ruskea likamaa
- palaneiden luiden löytöalueen raja
- eri kaivaustasojen raja

II OLHAVA		HIIDENKANGAS	15
LEIKKAUSKARTTA N=147.90; E=139-140			
KOE 2	02.09.88	KARTTA 12	
OULUN YLIOPISTO		HISTORIAN LAITOS	
MITTAKAAVA 1:20			
KENTTÄPIIRROS: J. ITÄPALO JA A. KESKITALO			
PUHTAAKSI PIIRSI JARI OKKONEN			

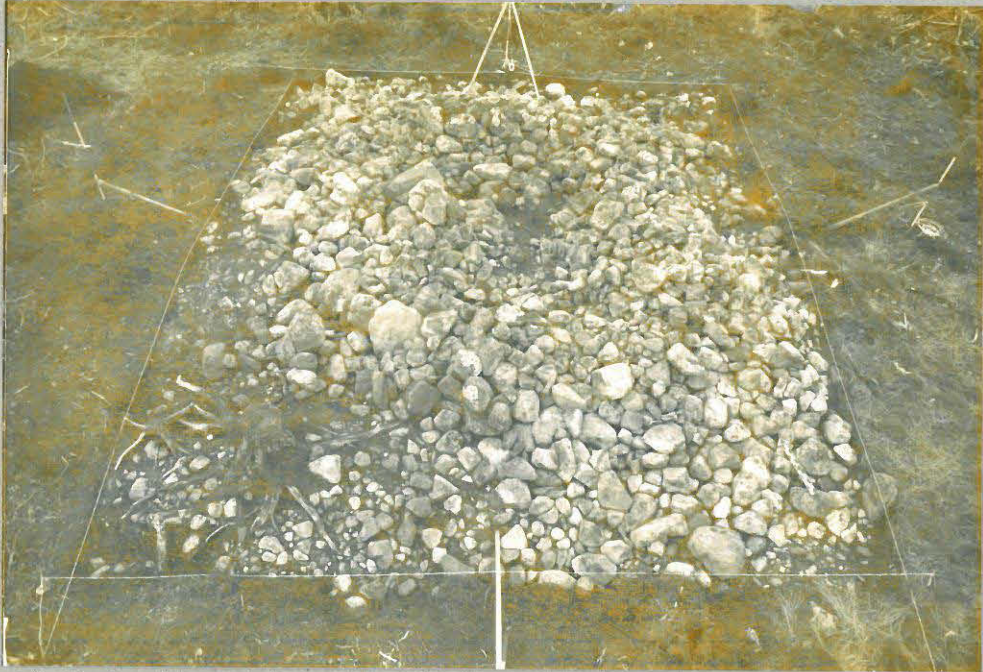
- A₁ horisontti = turvekerros
- A₂ horisontti = huuhtoutunut kerros
- B-horisontti = rikastumiskerros
- kaivauspinnan taso

1) yleiskuva tutkimusalueelta.

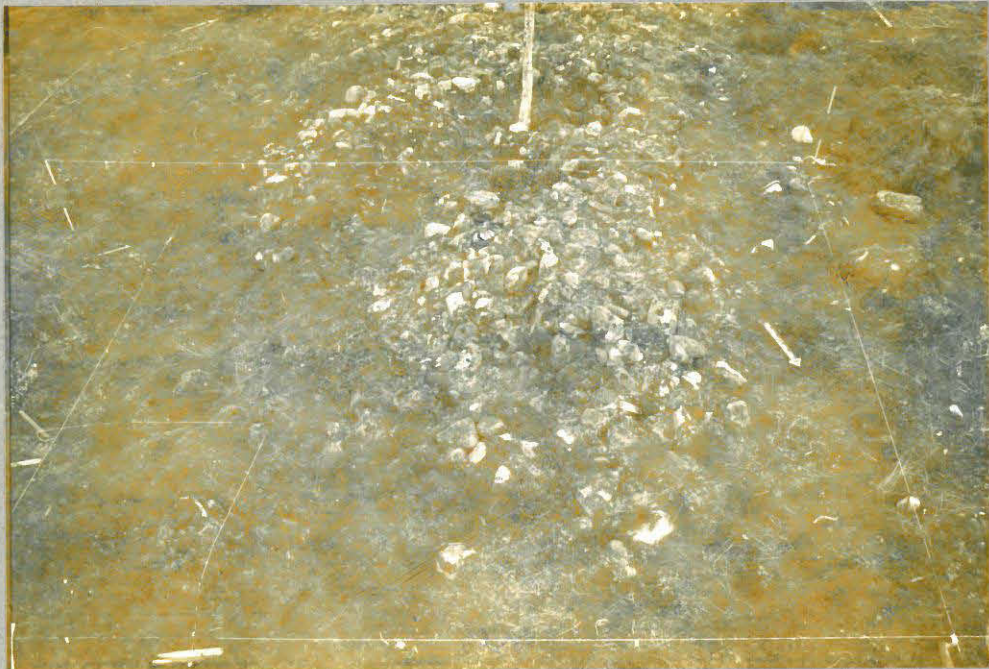
2) Ryykkiö 1 ennen turpeen poistamista.

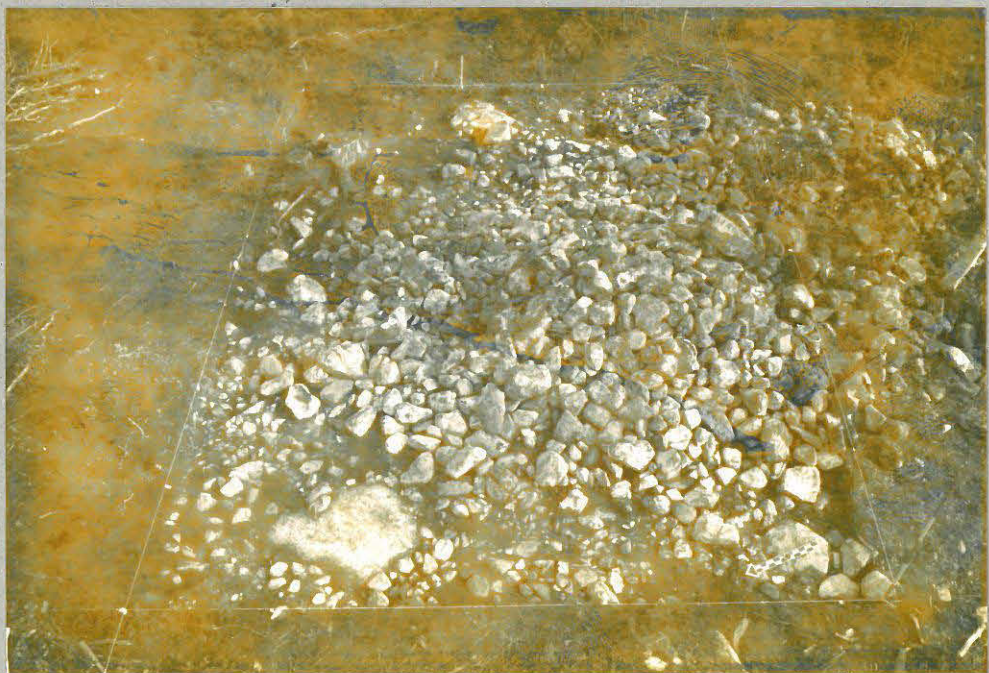
3) Rvkkio 1 turpeen poistamisen jälkeen.

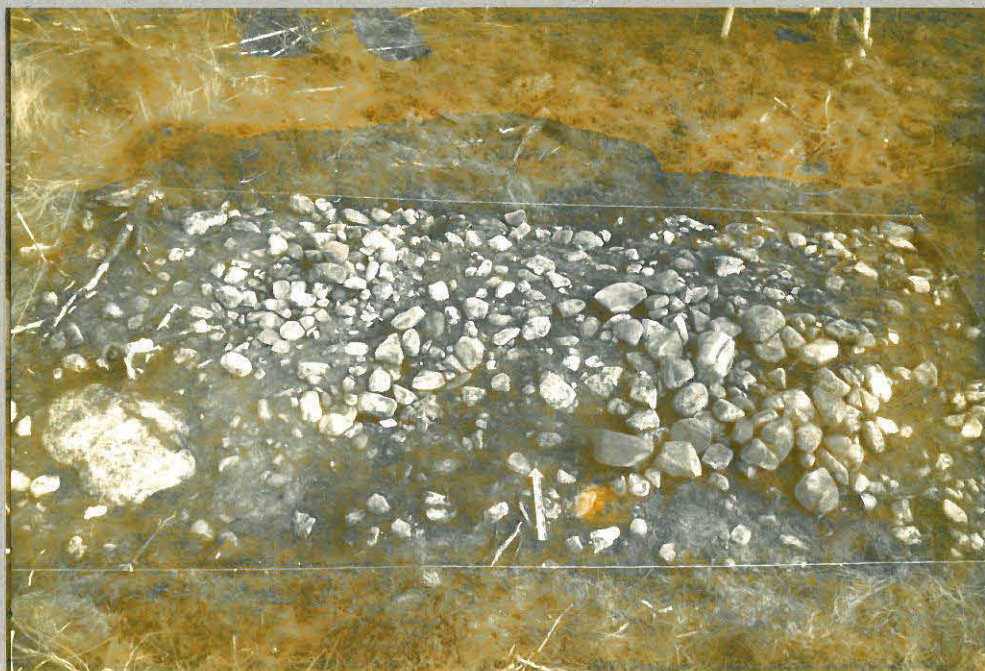
4) Rvkkio 1. Pohjoispään rakenne.

5) Rörkkiö 2 pohjoispää ennen turpeen poistamista.

6) Rörkkiö 2 pohjoispää turpeen poistamisen jälkeen.

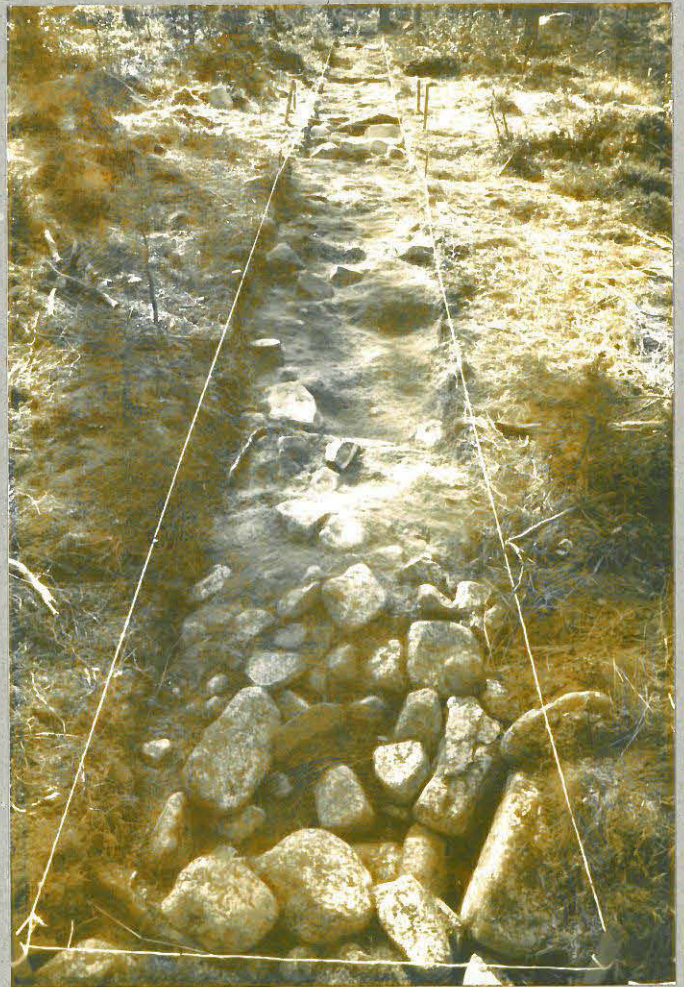
7) Kivilaatus A ja tutkimusalle N=157-161; E=140-148.
Turpeen poistamisen jälkeen.

8) Kivilaatus A turpeen poistamisen jälkeen.

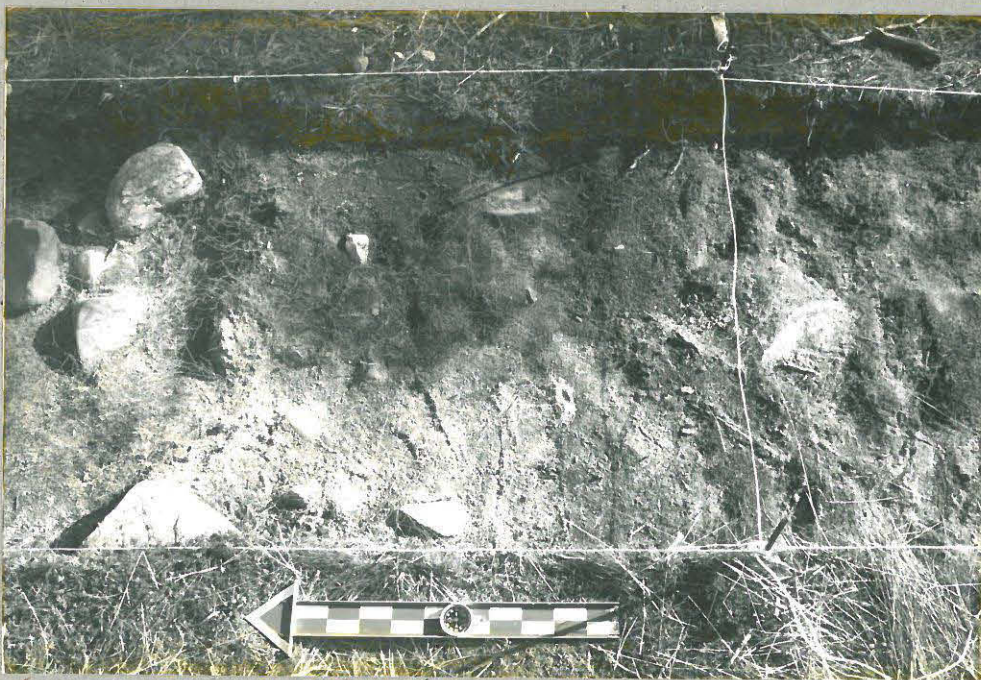
9) Koe 1 turpeen poistamisen jälkeen.

10) Koe 2 turpeen poistamisen jälkeen 11) Koe 2 A₂-horisontti poistettuna.

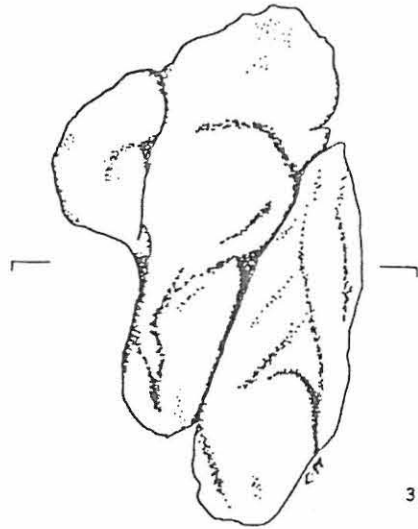
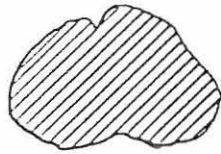

12) Koe 2 kuopanne B-horisenttiin asti kaivettuna.

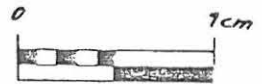

13) Koe 2 likamaata ruudusta 5.

LÖYTÖ 2, OH 88

3:1

LÖYTÖ 1, OH 88

